

ANNA FALKOWSKA

ZASADY ETYKI W ZAWODZIE RADCY PRAWNEGO

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie, zwłaszcza przedstawicielom nauk pozaprawnych, specyfiki zawodu radcy prawnego i związanych z nim reguł etycznych. Publikacja zawiera w szczególności analizę ostatnich, przełomowych zmian odzwierciedlonych w nowo uchwalonym Kodeksie Etyki Radcy Prawnego. Artykuł, w zamierzeniu autorki, stanowi również głos w dyskusji nad ewolucją zasad etyki zawodowej wymuszoną przez zmiany gospodarcze.

KIM JEST RADCA PRAWNY?

Ten często spotykany zawód prawniczy nie jest w praktyce tak łatwo rozpoznawany, jak chociażby zawód adwokata. Nawet sami klienci kancelarii radcowskich nie zawsze wiedzą, jaki dokładnie jest zakres umocowania ich pełnomocnika.

Zgodnie z ustawą o radcach prawnych zawód ten polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami¹. Pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji prawnych, opinii prawnych, zastępstwo prawne i procesowe. Uprawnienie do występowania przed sądami i urzędami jest elementem wyróżniającym radców prawnych od innych zawodów związanych ze świadczeniem usług doradczych, np. doradców prawnych. Zastępcami procesowymi i prawnymi klienta przed sądami i urzędami mogą być także adwokaci.

Grosso modo nie ma głębokich rozbieżności pomiędzy zawodem adwokata i radcy prawnego. Z tych też względów coraz częściej i głośniejsze mówi się o połączeniu obu tych profesji prawniczych². Ścisłej rzecz biorąc, istnieją dwie pod-

¹ Art. 6 Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r., nr 123, poz. 1059 z późn. zm.).

² Zob. K. Sobczak, *Nowa adwokatura już za dwa lata?*, „Kancelaria” 2009, nr 15, s. 24–27;

stawowe różnice pomiędzy pierwszym i drugim z wyżej wymienionych zawodów. Po pierwsze, radcowie prawni nie mogą występować w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym i w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe³ (jest to wyłącznie uprawnienie adwokatów). Adwokaci z kolei nie mogą świadczyć pomocy prawnej w formie umowy o pracę (jest to tradycyjna kompetencja radców prawnych)⁴. Klasycznie więc zawód radcy prawnego kojarzony jest z oddzielnym stanowiskiem pracy w przedsiębiorstwie, obejmującym obsługę prawną jednostki. Tak rzeczywiście wyglądały początki tego zawodu. Dopiero bowiem w 1997 roku wprowadzono możliwość wykonywania zawodu w formie umowy cywilnoprawnej czy też w formie kancelarii. Dziś ta ostatnia forma jest regułą. Z biegiem lat radcowie prawni wywalczyli też sobie rozszerzenie swoich uprawnień. Obecnie mogą występować nie tylko w sprawach cywilnych (w tym także w sprawach rodzinnych) oraz gospodarczych, ale także w sposób ograniczony w sprawach karnych⁵.

ETYKA W ZAWODZIE RADCY PRAWNEGO

Zawód radcy prawnego należy do grupy zawodów zaufania publicznego i nakłada na jego przedstawicieli określone wymogi prawne i etyczne. Obecnie obowiązujące w tym zakresie normy moralne ujęte zostały w Kodeksie Etyki Radcy Prawnego. Został on uchwalony przez VIII Krajowy Zjazd Radców Prawnych w dniu 10 listopada 2007 roku⁶. Jest on więc aktem wewnątrz korporacyjnym. Jak bowiem podkreśla się w doktrynie, najlepsze przygotowanie merytoryczne i najpełniejszą legitymację moralną do opracowania regulacji etycznej danego zawodu mają sami przedstawiciele tego określonego zawodu⁷.

Dyskusja nad połączeniem zawodów radcy prawnego i adwokata, „Radca Prawny” 2007, nr 4, s. 129–131, oraz „Radca Prawny” 2007, nr 3, s. 142–144.

³ Art. 4 ust. 1 Ustawy o radcach prawnych.

⁴ Art. 4b ust. 1 Ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r., nr 146, poz. 1188 z późn. zm.).

⁵ Radca prawny może w postępowaniu karnym pełnić funkcję pełnomocnika instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej (art. 88 § 2 kodeksu postępowania karnego – Dz. U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 z późn. zm.). Zob. więcej: R. Szarek, *Ograniczenia udziału radcy prawnego w postępowaniu karnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 5, s. 60–70.

⁶ Kodeks Etyki Radcy Prawnego stanowi załącznik do Uchwały nr 5/2007 VIII Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 10 listopada 2007 r. (test uchwały zob. „Radca Prawny” 2007, nr 6, s. 49). Nie bez przyczyny data zjazdu przypadła na 25 rocznicę powstania samorządu radców prawnych. Kodeks Etyki wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2008 r., zastępując poprzednio obowiązujące Zasady Etyki Radcy Prawnego.

⁷ R. Tokarczyk, *Uwagi o projekcie kodeksu etycznego radców prawnych*, „Radca Prawny” 2007, nr 4, s. 88.

Zasady etyki wyznaczają reguły zachowania radców prawnych na kilku płaszczyznach:

- w sferze kontaktów z klientami,
- wobec sądów i innych organów,
- w stosunku do innych radców prawnych i samorządu radcowskiego,
- w zakresie obowiązków wobec społeczeństwa.

Kodeks etyki formułuje ponadto podstawowe zasady wykonywania zawodu radcy prawnego, takie jak: niezależność, obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej⁸, obowiązek ustawicznego szkolenia. Szeroko uregulowany także został zakaz działania radcy prawnego w sytuacji konfliktu interesów.

W 2008 roku do tej pory ujęty abstrakcyjnie obowiązek doszkalania radców prawnych został skonkretyzowany w uchwale Krajowej Rady Radców Prawnych. Uchwała ustaliła określone punkty za każdą godzinę szkolenia, którego radca był uczestnikiem lub które poprowadził. Każdy radca prawny w okresie kolejnych 3 lat obowiązany jest zdobyć 30 punktów za szkolenia, które mogą odbywać się w różnych formach i u różnych organizatorów⁹.

W stosunku do poprzednio obowiązującej regulacji, Kodeks Etyki wprowadził daleko idące zmiany przede wszystkim w zakresie **reklamy i marketingu** usług prawniczych. Aż do końca 2007 roku radców prawnych obowiązywał absolutny **zakaz reklamowania się**, jak też korzystania z reklamy w jakiegokolwiek formie¹⁰. Naruszeniem tego zakazu był jakiegokolwiek komunikat, wyrażony w formie słownej, graficznej bądź audiowizualnej, mający skłaniać do skorzystania z pomocy prawnej świadczonej przez radcę prawnego przekazującego komunikat, zawierający element zachęty, nakłaniania, chwalenia się, obietnicy, gwarantowania skuteczności, porównywania bądź inne elementy wartościujące.

Jedynym dopuszczalnym zachowaniem w tej sferze było informowanie przez radcę prawnego o świadczeniu pomocy prawnej. Informacja ta jednak nie mogła wykroczać poza potrzebę zgodnego z rzeczywistością i niewprowadzającego w błąd informowania społeczeństwa o prowadzeniu obsługi prawnej. Dlatego też niedopuszczalne było publiczne informowanie przez radcę prawnego o zajętych miejscach w rankingach prawniczych¹¹, publikacjach na jego temat lub jego kancelarii, efektach świadczonych usług, a w szczególności o prowadzonych bądź wy-

⁸ Szczególnie znaczenie ma obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym (zob. A. Baj, *Tajemnica zawodowa radcy prawnego w procesie karnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 5, s. 54–59; Z. Klatka, *Nie koniec problemów z tajemnicą radcy prawnego*, „Radca Prawny” 1998, nr 3, s. 15–24; B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972).

⁹ Uchwała nr 30/B/VII/2008 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 6 czerwca 2008 r.

¹⁰ Art. 32 ust. 1 Zasad Etyki Radcy Prawnego uchwalonych przez VI Krajowy Zjazd Radców Prawnych w dniu 6 listopada 1999 r.

¹¹ Krajowa Rada Radców Prawnych zwróciła się nawet z apelem o nieuczestniczenie w organi-

granych sprawach, wykazie klientów, rekomendacjach oraz sponsoringu. Zakres wiadomości, o których mógł informować radca, ujęto więc bardzo wąsko. Uchwała władz korporacji ustaliła ponadto maksymalne wymiary tablicy informacyjnej umieszczanej na zewnątrz kancelarii, a nawet jej sugerowaną kolorystykę¹².

Radcom prawnym zabroniono też (a właściwie sami narzucili sobie takie ograniczenie) uczestniczyć w internetowych grupach dyskusyjnych (czatach) lub innych podobnych formach komunikowania się, w sposób zmierzający do nawiązania kontaktu z klientem. Za niedopuszczalne uznano również informowanie przez radcę o swej działalności zawodowej przy okazji występowania w środkach masowego przekazu.

Ten dziś wydawałoby się dziwny zakaz reklamy był uzasadniany w różnorodny sposób¹³:

- ochroną interesów klienta – zakaz umożliwił mu niezakłócony wybór radcy prawnego i jego usług, a przede wszystkim chronił go przed nieuczciwym sterowaniem i manipulowaniem jego zachowaniami;
- ochroną godności zawodowej – w szczególności wyeliminowaniem praktyk niedających się pogodzić z wykonywaniem zawodu radcy prawnego;
- ochroną uczciwej konkurencji rynkowej – celem zakazu było zapewnienie jednolitych warunków konkurencji pomiędzy radcami i niedopuszczenie do zachowań nieuczciwych, jak wprowadzająca w błąd informacja, utrudnianie dostępu do rynku.

Obawiano się głównie, iż dopuszczalność reklamy działalności radcy prawnego doprowadzi do komercji i osłabienia tradycyjnych wartości zawodowych¹⁴. Na drugim biegunie regulacji marketingu usług prawniczych znajdują się Stany Zjednoczone, gdzie prawnicy nie przebiegają w środkach w walce o klienta. Jaskrawym przykładem takiej sytuacji była kampania reklamowa kancelarii prawniczej Cor-

zowanych przez media rankingach kancelarii (zob. Uchwała nr 512/VI/2006 z dnia 9 października 2006 r. w sprawie rankingu kancelarii prawniczych, „Radca Prawny” 2006, nr 6, s. 127).

¹² Tablice informacyjne mogły mieć wymiary nie większe niż 70 cm podstawy i 40 cm wysokości. Ponadto zalecano, aby treść tablic była wykonana na niebieskim tle białymi literami, czyli w barwach korporacji radcowskiej. Jakkolwiek nie można odmówić zupełnych racji dążeniom do pewnej unifikacji w tym zakresie, to jednak szczegółowość i formalizm regulacji wydają się tu znamienne. (Zob. Uchwała nr 713/IV/99 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 26 marca 1999 r. w sprawie ustalenia treści i formy tablic informacyjnych o wykonywaniu zawodu radcy prawnego).

¹³ S. W. Ciupa, *W poszukiwaniu koncepcji – kształt regulacji zakazów etycznych obowiązujących radców prawnych w obszarze marketingu i sprzedaży usług oraz ewentualne skutki ich zniesienia*, „Radca Prawny”, R. 20, wydanie specjalne 2007, s. 75–76.

¹⁴ S. W. Ciupa, *Skutki proponowanych zmian – komentarz*, [w:] *Czy liberalizacja zasad etyki radców prawnych przyczyni się do poszerzenia rynku usług prawnych? – relacja z seminarium*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 13, s. 9.

riego Fetmana i Kelly'ego Gerlanda¹⁵. Za pomocą billboardu z półnagimi ciałami zachęcano do wzięcia rozwodu. Z jednej strony plakatu umieszczono ponętny biust, z drugiej nagi, umięśniony tors, a na środku napis: „Życie jest krótkie, weź rozwód”. Taki sposób reklamy dotknął nawet przyzwyczajonych do reklam kancelarii mieszkańców Chicago. Choć plakat szybko zniknął z ulic miasta, to jednak zdążył przysporzyć kancelarii wielu klientów. Jak bowiem stwierdzili główni zainteresowani – telefon w ich kancelarii od tego momentu nie przestawał dzwonić.

Z drugiej jednak strony pojawiły się głosy, iż całkowity zakaz reklamy usług prawniczych przestał już odpowiadać współczesnym potrzebom. Coraz częściej podnoszono, iż stanowi on ograniczenie zasad konkurencji i jest niedostosowany do potrzeb wolnego rynku¹⁶. W tym zakresie doszło do istotnego przewartościowania stanowisk. Prawnicy zaczęli być coraz częściej traktowani przez rynek jak przedsiębiorcy uczestniczący w grze rynkowej i wolnej konkurencji, a coraz mniej jako zawód zaufania publicznego¹⁷. Co prawda, specyfika zawodu i jego rola w wymiarze sprawiedliwości jest nadal dostrzegana, ale jednocześnie nie wyklucza to poddania radców prawnych zasadom obowiązującym innych przedsiębiorców¹⁸. Zwłaszcza, że sytuacja rynkowa uległa dużej zmianie. Liczba prawników rośnie każdego roku. Obok radców prawnych pojawili się doradcy prawni – nieposiadający obowiązku wieloletniego szkolenia, nieposiadający ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej ani nieponoszący odpowiedzialności dyscyplinarnej. Poziom rozpoznawalności tych zawodów wśród klientów jest niski, a klienci zaczęli gubić się w nazwach zawodów prawniczych¹⁹.

W konsekwencji zwyciężył pogląd, iż zakaz reklamy jest zbyt restrykcyjnym unormowaniem, utrudniającym klientom wybór najlepszego dla nich specjalisty²⁰. Rywalizację o zlecenia wygrywają te kancelarie, które potrafią rozmawiać ze swoimi klientami językiem biznesu i o których klient może uzyskać wiedzę na podstawie łatwo dostępnych informacji²¹.

¹⁵ D. Hołubiec, *Kancelarie na billboardach...?*, [w:] *Czy liberalizacja zasad etyki radców prawnych przyczyni się do poszerzenia rynku usług prawnych?...*, s. 14.

¹⁶ Takie stanowisko zostało wyrażone m.in. w raportach Komisji Europejskiej z 9 lutego 2004 r. i 5 września 2005 r. dotyczących konkurencji w usługach profesjonalnych, raporcie Banku Światowego dotyczącym Polski z 2006 r., a także w raporcie polskiego UOKiK z 2004 r. (zob. S. W. Ciupa, *Wprowadzenie do Kodeksu Etyki Radcy Prawnego w aspekcie nowych zasad informowania o działalności zawodowej i pozyskiwania klientów*, „Radca Prawny” 2007, nr 6, s. 77).

¹⁷ S. W. Ciupa, *Wprowadzenie...*, s. 77. Zob. również: A. Kłosowski, *Marketing usług prawniczych – tendencje*, „Radca Prawny” 2005, nr 3, s. 162.

¹⁸ S. W. Ciupa, *Wprowadzenie...*, s. 77.

¹⁹ M. Bobrowicz, *Zakres proponowanych zmian w zasadach etyki*, [w:] *Czy liberalizacja zasad etyki radców prawnych przyczyni się do poszerzenia rynku usług prawnych?...*, s. 7.

²⁰ D. Hołubiec, *Kancelarie na billboardach...?*, s. 12.

²¹ Ibidem, s. 12.

Obecnie w miejsce całkowitego zakazu reklamy wprowadzono dopuszczalność komunikacji optymalnej otwartej na różne formy, treści, techniki i środki komunikacyjne, jednakże przy poszanowaniu przepisów prawa, dobrych obyczajów i godności zawodowej. Kodeks Etyki rozgraniczył dwie sfery komunikacji radcy prawnego z klientem:

- informowanie o działalności zawodowej,
- pozyskiwanie klientów.

Informowanie zdefiniowano jako inicjowane przez radcę prawnego działanie niestanowiące propozycji zawarcia umowy z konkretnym klientem, bez względu na formę, treść, technikę i środki²². Stanowi ono prawo każdego radcy prawnego, nie może jednak naruszać praw innych osób. Dlatego też zakazane jest informowanie:

- sprzeczne z prawem lub z dobrymi obyczajami;
- niezgodne z rzeczywistością lub wprowadzające w błąd;
- sprzeczne z godnością zawodu między innymi poprzez wykorzystanie łatwości lub przymusowego położenia klientów, nadużycie zaufania, wywieranie presji, narzucanie się, naruszanie miru domowego klienta;
- istotnie ograniczające klientowi swobodę wyboru poprzez udzielenie nierzetelnych obietnic lub gwarancji;
- o radcy prawnym lub jego działalności zawodowej przy okazji występowania w środkach masowego przekazu, wykraczające poza niezbędną i rzeczową potrzebę informacji;
- o wykazach (listach) klientów, którzy nie wyrazili na to zgody;
- dotyczące uczestniczenia w rankingach prawniczych i informowanie o zajętych w nich miejscach, jeżeli nie są one prowadzone zgodnie z zasadami ustalonymi uchwałą właściwego organu samorządu radców prawnych;
- dotyczące sponsorowania, jeżeli nie jest ono prowadzone zgodnie z zasadami ustalonymi uchwałą właściwego organu samorządu radców prawnych.

Pozyskiwanie klientów to według kodeksowej definicji jakiegokolwiek działanie będące bezpośrednią propozycją zawarcia umowy z konkretnym klientem (pozyskanie zlecenia) – bez względu na formę, treść, technikę i środki²³. Kodeks Etyki zezwala radcom prawnym, niezależnie od formy wykonywania zawodu, pozyskiwać klientów w sposób zgodny z prawem, dobrymi obyczajami i godnością zawodową, zasadami etyki. W szczególności niedozwolone jest korzystanie z odpłatnego pośrednictwa przy pozyskiwaniu zlecenia.

Odrębny rozdział Kodeksu Etyki poświęcono **stosunkom pomiędzy radcami prawnymi a ich klientami**. Ze względu na specyfikę usług świadczonych przez

²² Art. 24 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²³ Art. 26 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

radców prawnych stosunki te powinny się opierać przede wszystkim na zaufaniu. Utrata zaufania może być podstawą wypowiedzenia pełnomocnictwa przez radcę prawnego²⁴. Nie ma też żadnych wątpliwości, iż brak zaufania do swojego pełnomocnika również uzasadnia wypowiedzenie mu pełnomocnictwa.

Radca prawny powinien uzgodnić z klientem wysokość wynagrodzenia przed przystąpieniem do świadczenia pomocy prawnej. Kodeks Etyki, podobnie jak poprzednio obowiązujące przepisy, zakazuje zawierania z klientem *pactum de quota litis*, czyli umowy, na mocy której klient zobowiązuje się zapłacić honorarium za prowadzenie sprawy wyłącznie proporcjonalnie do osiągniętego wyniku²⁵. Nie można więc umówić się z radcą, iż zostanie określony „procent” od wygranej, o ile miałyby to być jedyna forma zapłaty za udzieloną pomoc prawną. Dopuszczalna natomiast jest taka umowa, w której przewidziano dodatkowe wynagrodzenie za pomyślny wynik sprawy.

Kodeks Etyki normuje również **stosunki z sądami i urzędami**. W tym zakresie najważniejszą regułą jest zakaz publicznego okazywania przez radców prawnych swego osobistego stosunku do pracowników wymiaru sprawiedliwości, klientów oraz osób, których dotyczą czynności przez nich wykonywane²⁶.

Niezwykle istotne, dotykające czasem bardzo delikatnych problemów, są reguły etyczne dotyczące **stosunków pomiędzy radcami prawnymi**. Poddano je szerokiej regulacji w Kodeksie Etyki. Radca prawny obowiązany jest do przestrzegania lojalności i koleżeństwa wobec wszystkich członków samorządu²⁷. Radcy prawnemu nie wolno podejmować czynności zmierzających do pozbawienia innego radcy prawnego zatrudnienia lub do utraty klienta, chyba że wynika to z jego obowiązku przewidzianego w przepisach prawa²⁸. Dlatego też przed udzieleniem pomocy prawnej w sprawie procesowej radca prawny powinien upewnić się, czy klient korzysta z pomocy prawnej innego radcy prawnego, a jeśli tak – to bez jego zgody nie może udzielić tej pomocy²⁹. W przypadku, gdy radca prawny wstępuje do sprawy w miejsce poprzedniego radcy prawnego, powinien go o tym poinformować i upewnić się, że podjęto kroki w celu pełnego zakończenia wcześniejszego stosunku prawnego³⁰.

Kodeks Etyki zakazuje wypowiedzania przez radcę prawnego wobec osób trzecich negatywnej opinii o pracy zawodowej innego radcy prawnego³¹. Zakaz ten został sformułowany w sposób stanowczy, a przepisy przewidują tylko jeden wyją-

²⁴ Art. 20 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²⁵ Art. 29 ust. 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²⁶ Art. 31 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²⁷ Art. 32 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²⁸ Art. 34 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

²⁹ Art. 35 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

³⁰ Art. 35 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

³¹ Art. 38 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

tek od wskazanej zasady. Wydanie negatywnej opinii o innym członku korporacji jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy opinia taka jest oparta na faktach, a potrzeba albo obowiązek jej wydania wynikają z zadań lub uprawnień służbowych bądź samorządowych radcy prawnego³². Radca prawny jednak przed wydaniem opinii ma obowiązek wysłuchać radcę prawnego, którego zachowanie ocenia.

Wyrazem zasady solidarności jest również zakaz porozumiewania się radcy prawnego ze stroną przeciwną z pominięciem jej pełnomocnika³³. Ma on także na celu ochronę strony przed wykorzystaniem jej niewiedzy prawnej.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA

Nieprzestrzeganie zasad etyki zawodowej przez radcę prawnego stanowi podstawę jego odpowiedzialności dyscyplinarnej³⁴. Na terenie każdego okręgu, na które podzielono kraj dla potrzeb samorządu radcowskiego, funkcjonuje okręgowy sąd dyscyplinarny³⁵. Na szczeblu centralnym działa Wyższy Sąd Dyscyplinarny, jako sąd II instancji, rozpatrując odwołania od orzeczeń okręgowych sądów dyscyplinarnych. Jest on także sądem pierwszej instancji w sprawach dyscyplinarnych przeciwko osobom pełniącym najważniejsze funkcje w organach samorządu radców prawnych³⁶.

Postępowanie dyscyplinarne wszczynane jest na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, który działa na terenie każdego okręgu bądź Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego³⁷. Oczywiście, najczęściej rzecznik podejmuje odpowiednie działania na skutek skargi klienta niezadowolonego z usług określonego radcy prawnego. Rzecznicy dyscyplinarni nie tylko inicjują postępowanie przed sądem dyscyplinarnym, ale też pełnią funkcję oskarżycieli w toku całego postępowania.

Ustawa o radcach prawnych zawiera katalog kar grożących za przewinienie dyscyplinarne: od upomnienia aż do kary pozbawienia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego. Ostatnia z tych kar pociąga za sobą skreślenie z listy radców prawnych bez prawa ubiegania się o ponowny wpis. Sąd Najwyższy stwierdził, iż wymierzenie radcy prawnemu kary dyscyplinarnej pozbawienia prawa wykonywania zawodu uzasadnione jest m.in. w przypadku przywłaszczenia kwoty

³² Art. 38 ust. 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

³³ Art. 42 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

³⁴ Zob. więcej: W. Sarnowski, *Postępowanie dyscyplinarne*, „Radca Prawny” 2004, nr 4, s. 56–72; J. Bodio, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, „Radca Prawny” 2005, nr 1, s. 67–77.

³⁵ Art. 54 Ustawy o radcach prawnych.

³⁶ Odwołania w takim wypadku od orzeczeń wydanych przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny w I instancji rozstrzyga ten sam sąd w innym, pięcioosobowym składzie.

³⁷ Art. 68¹ Ustawy o radcach prawnych.

pieniężnej na szkodę klienta³⁸. Orzeczenia w najciekawszych sprawach dyscyplinarnych publikowane są w czasopiśmie samorządu „Radca Prawny”.

Idea sądownictwa samorządowego w sprawach dyscyplinarnych bywa często krytykowana. Jej przeciwnicy podnoszą, iż nie spełnia ona należycie swojej funkcji, obciążona jest bowiem korporacyjną solidarnością³⁹. Dlatego też pojawiają się głosy, a w ślad za nimi konkretne projekty, aby sądownictwo dyscyplinarne wolnych zawodów poddać sądom apelacyjnym, a rzeczników dyscyplinarnych zastąpić prokuratorami⁴⁰.

Przeciwnicy takich rozwiązań – ze zrozumiałych względów broniący swej samorządności radcowie prawni – podnoszą, iż prokuratorzy „dyscyplinarni” nie posiadają wystarczającej znajomości specyfiki pracy radców prawnych i innych zawodów prawniczych⁴¹. Ponadto w żadnym państwie Unii Europejskiej sądownictwo dyscyplinarne na etapie pierwszej instancji nie zostało wyłączone spod kompetencji samorządu zawodowego⁴².

Wydaje się, iż trafniejszym rozwiązaniem jest dokonanie odpowiednich korekt systemu postępowania dyscyplinarnego niż jego całkowita przebudowa i pozbawienie samorządu kompetencji w tym zakresie. Zmiany w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej są nieuchronne – zmieniają się wszak cały czas warunki rynkowe wykonywania zawodu, rośnie dynamicznie liczba radców prawnych i przedstawicieli innych zawodów prawniczych, postępuje liberalizacja usług prawniczych. Nie należy ponadto zapominać o aktualnie dostępnych środkach wyjścia poza monopol sądownictwa korporacyjnego. Po pierwsze, w zakresie wszelkich czynności samorządu, w tym postępowania dyscyplinarnego, odpowiednie kompetencje nadzorcze przysługują Ministrowi Sprawiedliwości. Po drugie, od orzeczenia wydanego przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny w II instancji przysługuje stronom (obwinionemu, pokrzywdzonemu), Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Prezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych kasacja do Sądu Najwyższego. Jakkolwiek więc przyznane korporacji sądownictwo dyscyplinarne nie zostało pozbawione sądowej ani ministerialnej kontroli.

³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1997 r., III SZ 2/97, opublikowany w Orzecznictwie Sądu Najwyższego 1998, nr 14, poz. 442; „Radcy Prawnym” 1998, nr 5, s. 113–114 (z uzasadnieniem), oraz „Radcy Prawnym” 2002, nr 4–5, s. 114 (tylko teza).

³⁹ Zob. więcej S. Kwas, *Sądowe i korporacyjne sądownictwo dyscyplinarne*, „Radca Prawny” 2007, nr 1, s. 68.

⁴⁰ Druk sejmowy nr 884 i nr 970 z 2007 r.; projekt z dnia 7 marca 2006 r. Ustawy o postępowaniu dyscyplinarnym wobec osób wykonujących niektóre zawody prawnicze (wyciąg opublikowany w „Radcy Prawnym” 2006, nr 3, s. 123–125).

⁴¹ S. Kwas, op. cit., s. 68.

⁴² Por. Uchwała nr 498/VI/2006 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 31 marca 2006 r. w sprawie projektowanego odebrania samorządowi zawodowemu postępowania dyscyplinarnego, „Radca Prawny” 2006, nr 3, s. 127.

RULES OF ETHICS FOR LEGAL ADVISERS

SUMMARY

The profession of a legal adviser is a profession of public confidence, which imposes on its representatives distinctive legal and ethical requirements. The article presents the basic regulations of the new Legal Adviser Code of Ethics, which came into force in 2008. It also delineates principal changes regarding the former regulation, most importantly, the abolition of the absolute ban on advertising, which had been previously binding for legal advisers. There are also short remarks and observations concerning disciplinary proceedings within the self-government of legal advisers.